

Anneke Scholtens

En toch wil ik tekenen!

Lees over
Judith in 1619

zwijsen

En toch, wil ik tekenen!

Anneke Scholtens

Met tekeningen van Saskia Halfmouw

zwijsen

Zwijzen, dé leesspecialist sinds 1846. Ruim 80% van de kinderen leert op school lezen met Zwijzen. Lezen is de basis voor leren: van rekenen tot schrijven, van geschiedenis tot aardrijkskunde. Zwijzen, voor een leven lang leesplezier!

1e druk 2021
ISBN 978 90 487 3935 6
NUR **283**/282

© Uitgeverij Zwijzen B.V. Tilburg, 2021
Tekst: Anneke Scholtens
Illustraties: Saskia Halfmouw
Vormgeving: Natascha Frensch
Historisch advies: Hans Vermeer

Voor België:
Uitgeverij Zwijzen.be, Antwerpen
D/2021/1919/099

Behoudens de uitzonderingen in de Auteurswet mag niets uit deze uitgave worden openbaar gemaakt of veelevoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor licenties voor knipselkranten en -diensten of voor het overnemen voor onderwijsdoelinden kunt u contact opnemen met de Stichting PRO: www.stichting-pro.nl. Voor meer informatie over auteursrecht in het onderwijs gaat u naar www.onderwijsauteursrecht.nl.

Inhoud

Duik in de tijd ...	4
Hoe leeft een kind in deze tijd?	6
Het hoofd op hol	9
Weg van de weverij	13
Stinkende tonnen	19
Een mooi handschrift	23
De meester op bezoek	27
Er klopt iets niet	34
Nederigheid siert een meisje	41
Een mond vol gist	46
Een plan	53
Klem	58
Een Leyster	63
Thuis	69
Later	73
Over de makers van dit boek	74
Tips voor je boekbespreking	75

Duik in de tijd ...

De zeventiende eeuw wordt wel de Gouden Eeuw genoemd, omdat er in ons land heel veel geld werd verdiend met de handel. Rijke kooplieden droegen mooie kleren en woonden in grote huizen.

Deze periode was echter niet voor iedereen van goud. Er zwierven duizenden zwervers en bedelaars langs de wegen en de weeshuizen zaten vol. Ook was een deel van deze rijkdom te danken aan de afschuwelijke slavenhandel, waaraan de Lage Landen in de zeventiende eeuw gingen meedoen. Ongeveer 550.000 Afrikanen werden door Nederlanders onder vreselijke omstandigheden naar Amerika verscheept om daar afgebeeld te worden op plantages. Ook voor hen blonk er geen goud ...

Er kwamen veel mensen om, omdat dit de tijd was van de Tachtigjarige Oorlog met Spanje. Dit verhaal speelt zich af in het Twaalfjarig Bestand, een wapenstilstand en periode van vrede die twaalf jaar duurde. Vandaar dat de hoofdpersoon Judith weinig merkt van de oorlog. Er zijn alleen de verhalen van de meester over hoe het was ...

De rijke kooplieden wilden graag laten zien hoeveel geld ze hadden en kochten allerlei luxe artikelen, zoals schilderijen. Kunstschilders

kregen veel opdrachten en de schilderkunst kwam enorm tot bloei. Schilders namen leerlingen aan om het vak te leren. Maar een schilderopleiding was heel duur en dus vooral weggelegd voor kinderen van rijke ouders.

Omdat kinderen in deze tijd vaak hetzelfde beroep hadden als hun ouders, kwamen de leerlingen in de schilderwerkplaatsen meestal uit families waarin al schilders voorkwamen. Was dat niet het geval, dan moest het wel gaan om een groot talent, een sterke eigen wil én ... een jongen. Er waren in die tijd bijna geen schilderessen. Voor een meisje was het dus nóg specialer om deze opleiding te krijgen. Over zo'n bijzonder meisje gaat dit verhaal.

Hoe leeft een kind in deze tijd?

Kinderen

Heb je er weleens bij stilgestaan dat er in onze tijd veel dingen speciaal voor kinderen zijn? Bijvoorbeeld speelgoed, games, speeltuinen. In de zeventiende eeuw was dat heel anders. Kinderen leefden met en tussen de volwassenen. Er bestond wel speelgoed, zoals hoepels, tollen, springtouwen, knikkers en de pijl en boog. Maar een kind van zeven werd eigenlijk al te oud gevonden voor speelgoed.

School

Rijke kinderen kregen les in lezen en schrijven. En soms ook rekenen en boekhouden. Arme kinderen kregen wel wat onderwijs, maar als ze zeven jaar werden, vond men hen oud genoeg om te werken. Op school ging het er veel strenger aan toe dan nu. Kinderen kregen klappen als ze iets verkeerd deden. Eerst gooide de meester de 'pechvogel' naar hen toe. Het kind moest de vogel terugbrengen naar de

meester om slaag te krijgen. Vaak gebeurde dat met de plak, een soort houten pollepel met een ronde kop. Als je iets heel doms had gedaan, moest je voor de klas staan met een bordje om, waarop een ezel was getekend.

Eten

Er werd meestal twee keer per dag gegeten. 's Morgens een stevig ontbijt met roggebrood, kaas, haring en bier. Hoe lijkt je dat? Later op de dag was er nog een maaltijd van vlees of vis met gekookte groenten en een salade. De restjes van het middagmaal werden vlak voor het naar bed gaan opgegeten.

Bij het eten werd dunbier gedronken, bier dat niet zo sterk was. Kinderen dronken dat de hele dag door. Arme mensen aten één keer per dag een grote kom met pap.

Kleding

In de zeventiende eeuw droegen alle baby's en kleuters rokken, ook de jongens. Een rok is nu eenmaal makkelijker met verschonen. Over die rok droegen ze een jasje. Daarna kregen jongens een driedelig pak: een overhemd en een jasje met een kniebroek en kousen daaronder. Meisjes droegen een jurk of een rok met een jak. Arme kinderen droegen hetzelfde, maar omdat hun kleren niet goed werden gewassen, zagen ze er vaak grauw en groezelig uit.

Het hoofd op hol

Judith stond in een hoekje van haar vaders weverij en keek vol bewondering naar de wever. Ingespannen trok hij de draden van het weefgetouw omhoog, zodat hij de spoel ertussendoor kon werpen. Hij toverde prachtige witte sterren in de stof. Zo knap! Als klein kind dacht ze echt dat het magie was, maar nu wist ze dat haar zussen Anna en Magdalena weken bezig waren met de voorbereiding. Zij bekeken samen de mooie patronen die de schilders aanleverden. En ze zetten het weefgetouw zo klaar, dat de wever de kleuren precies op de goede plaats kreeg.

Judith verstopte zich vaak in een hoekje om toe te kijken, om te leren. Wat zou zij graag meewerken! Nu mocht ze alleen nog maar de zijde op de spoelen winden, maar ze wilde ...

Opeens hoorde ze de stem van haar vader. Hij stond te praten met een van zijn schilders. Het was meester De Grebber, Judiths favoriet. Hij gebruikte zulke mooie kleuren en zijn patronen zaten altijd vol wilde bloemen die net echt leken. Vaak kon ze het niet laten er even met haar vinger over te strijken alsof ze verwachtte echte bloemblaadjes te voelen. Hij moest wel de beste schilder van Haarlem zijn!

Judith sloop hun kant op. Wat zou meester De Grebber deze keer meegenomen hebben? Op de tafel tussen de beide mannen in lag een groot vel papier. Ze probeerde te gluren, maar haar vader had haar al gezien.

‘Sta je hier nou weer te koekeloeren, wichie?’ zei hij.

Judith knikte. Ze wilde zo graag even kijken.

‘Nou, vooruit dan.’ Vader pakte haar in haar nekvel en schudde haar zachtjes door elkaar.

‘Vertel, wat vind je ervan? Moeten we je zussen hiermee plagen?’

Judith keek naar de springerige takjes rozemarijn, de witte rozen en de helder rode tulpen. De achtergrond had een kleur, zo mooi als ze nog nooit gezien had.

Even was ze sprakeloos.

‘Ik ... eh,’ hakkelde Judith. Ze was niet gewend dat vader haar om een oordeel vroeg. Hij wist wel dat zij af en toe ook wat krabbelde op de stukken papier die overgebleven waren in de linnenweverij. Maar heel serieus nam hij dat niet, hij keek er niet echt naar.

Toen haar meester op school, meester Mollius, hem vertelde dat ze soms tekeningen maakte, zomaar tussen de rekensommen en de schrijfoefeningen door, had hij zijn schouders opgehaald. ‘Papier is duur, meidje, dat mag je niet zomaar verknoeien,’ was het enige wat hij zei. Daarna had ze alleen nog maar stiekem op de achterkant van haar werk getekend.

Meester Mollius had dat waarschijnlijk niet door. Hij zei er tenminste nooit iets van.

‘Ik vind het prachtig,’ zei Judith nu. ‘Dat blauw! Zo diep.’

Meester De Grebber keek opzij.

‘Dat meisje van je heeft er oog voor,’ zei hij goedkeurend. ‘Ik heb ultramarijn gebruikt, een heel speciaal soort blauw. Dat zij dat meteen ziet!’

‘Ja, dat kind heeft een kloek verstand. De schoolmeester zei het ook.’

‘Ik kan ook tekenen,’ zei Judith snel.

‘Is dat zo?’ vroeg meester De Grebber met een grijns.

‘Laat eens wat zien.’

Vader zuchtte. Verward keek Judith van de een naar de ander.

‘Schiet nou maar op,’ bromde vader. ‘Meester De Grebber heeft niet de hele ochtend de tijd.’

Judith haastte zich naar haar slaapplek in de ruimte die zij deelde met haar zussen. Haar schets had ze veilig onder haar matras geschoven. Ze lichtte haar stozak iets op en trok voorzichtig aan het papier. Zou meester De Grebber haar niet uitlachen? Hij kon zelf zo goed tekenen en schilderen en dit ... Opeens leken haar tulpen niet half zo mooi meer. Met bonzend hart liep ze terug naar het kantoor, haar vel papier tegen zich aan geklemd.

‘Voor de draad ermee,’ zei meester De Grebber.

Judith legde haar werk op tafel. Gespannen keek ze opzij. Het was even stil.

‘Heb jij dit gemaakt?’ Ze kon aan de stem van meester De Grebber niet goed horen of hij het mooi vond of juist oerlelijk.

‘Ja,’ zei ze hoopvol.

‘Dat heb je knap gedaan, meisje. En zonder les?’

‘Ja, meneer.’

‘Nou, Leyster, binnenkort heb je mij niet meer nodig.’

Judiths wangen begonnen te gloeien. Vond meester De Grebber haar tulpen echt mooi? Of maakte hij een grapje?

‘Breng dat kind niet het hoofd op hol. Ik heb heel andere plannen met haar,’ bromde vader. Met een hoofdknik gaf hij aan dat Judith moest vertrekken. Ze had het gevoel dat ze op wolkjes liep, zo licht bewogen haar voeten. *Binnenkort heb je mij niet meer nodig*, gonsde het in haar hoofd. Bedoelde meester De Grebber dat echt? Zou zij patroontekenares kunnen worden? Konden meisjes dat dan óók worden?

Weg van de weverij

Twee dagen later had vader een pakketje klaar voor meester De Grebber. Daar stond de opdracht in, dat wist Judith wel. Soms stuurde haar vader een afwijzing naar een schilder of een lange brief vol aanwijzingen met wat hij anders wilde. Maar meester De Grebber hoefde bijna nooit iets te veranderen. Zijn patronen waren altijd zó mooi.

Magdalena kwam er al aan om het van vader aan te pakken, maar Judith was haar zus voor.

‘Mag ik, vader?’ vroeg ze.

‘Vanwaar die haast?’

‘Ik wilde toch al even naar buiten.’

‘Vooruit dan maar. Je weet waar het is, toch?’

‘Ja, vader.’

‘Geen malligheid, hè? Je komt meteen weer naar huis.’

Judith had al vaker voor het huis en de werkplaats van meester De Grebber staan kijken. Wat zou ze graag zien wat er daarbinnen allemaal gebeurde.

Zo snel als ze kon, liep ze de Vranckensteeg uit. Ze hield van deze buurt, van deze straat. Hier was ze geboren en als het aan haar lag, wilde ze hier haar hele leven blijven wonen. Ze was zo in gedachten

verzonken, dat ze op de Grote Houtstraat bijna omver gereden werd door een man met een handkar.

‘Uitkijken, jij!’ riep de man. Hij moest zijn best doen om zijn kar weer in balans te brengen. Er lag wat losse koopwaar op, vooral potten en pannen.

‘Het spijt me,’ zei Judith. Snel liep ze door. Zelfs de honden die nieuwsgierig om haar heen drentelden, kregen geen aandacht van haar.

‘Wegwezen, jullie!’ Ze wilde verder, ze hoopte dat ...
Ja, wat eigenlijk?

De werkplaats van meester De Grebber zag ze al van verre. Nu mocht ze eindelijk naar binnen in het huis aan de Jacobijnestraat.

De dienstbode van meester De Grebber deed open. Ze zag het pakketje in Judiths hand en had het al bijna te pakken, toen Judith uitriep: ‘Nee, ik moet het zelf aan de meester geven. Dat heeft mijn vader gezegd!’ Ze voelde het bloed naar haar wangen trekken, want vader had het daar helemaal niet over gehad. Ze verzon het hier ter plekke. De meid keek ontevreden en draaide zich om zonder verder nog iets te zeggen. Er klonken geluiden vanuit het huis en al gauw verscheen meester De Grebber in de gang.

‘Kijk aan, hoog bezoek. Jij komt iets brengen.’

‘Ja,’ zei Judith, ‘van vader.’

‘Goed nieuws, mag ik hopen?’

‘Natuurlijk,’ zei Judith enthousiast. ‘Dat moet wel.’

Meester De Grebber leek te aarzelen.

‘Kom maar even verder,’ zei hij toen en hij ging Judith voor door een lange gang met deuren aan weerskanten. Aan de achterkant van het huis beklommen ze een smalle trap.

‘Treed binnen in mijn heiligdom.’

Verbluft bleef Judith op de drempel staan. Ze had wel gehoord dat meester De Grebber leerlingen had, leerlingen die veel geld betaalden voor hun opleiding, maar dat het er zo veel waren! Ze telde er meer dan tien, misschien wel twaalf. En allemaal waren ze druk in de weer. Er waren er die paletten en penselen schoonmaakten, anderen waren bezig met het mengen van kleuren of het wrijven van de verf, maar er waren er ook die ingespannen stonden te schetsen of te schilderen.

Meester De Grebber nam haar mee naar een plekje achterin, waar een meisje bezig was een schaal met fruit na te schilderen. Meteen zakte Judith de moed in de schoenen. Zo knap, zo ... echt! En dat meisje was nog maar een leerling.

‘Mijn dochter Maria,’ zei meester De Grebber niet zonder trots.

Onderweg naar huis had Judith makkelijk onder drie handkarren kunnen komen, want ze lette nergens meer op. Het kón dus wel. Een meisje kon ook

patronen ontwerpen! Als ze heel goed zou worden, héél héél goed, zou vader misschien wel een opleiding willen betalen bij meester De Grebber. Ze deed goed haar best op school, kon vloeiend lezen en schrijven. Vader moest wel zien dat ze hard werkte, dat ze wat kon bereiken als ze het echt graag wilde.

Altijd als ze de Vranckensteeg in kwam, keek ze naar hun uithangbord: Leyster. Vader had het vol trots opgehangen: Leyster, ja, het was als een fonkelende ster aan de hemel die de mensen de weg wees, een leid-ster. Dat wilde zij ook worden.

Eenmaal binnen stak ze haar hoofd even om het hoekje bij de weverij. Ze haalde diep adem en snoof de geur op van de nieuwe stoffen, bekeek de patronen. Stel je voor, stel je dat nou eens voor.

Die avond aan tafel stond ze stilletjes op haar stukje brood te kauwen. Ze lette nauwelijks op wat ze at. Zelfs de hoenderpastei waar ze zo dol op was en die moeder maar zelden maakte, verdween gedachteloos in haar mond, zozeer was ze aan het dromen.

Plotseling drong de stem van vader tot haar door. Zo klonk hij alleen maar als hij iets belangrijks te vertellen had aan het gezin.

‘... en ik ben dan ook heel blij dat ik een brouwerij heb kunnen kopen aan de Bakenessergracht,’ hoorde ze hem zeggen. ‘We gaan een ander leven tegemoet met

Duik in het leven van Judith. Geen school of hobby's. Hoe kan zij haar grote droom toch laten uitkomen?

Het is het jaar 1619. Judith woont boven de weverij van haar vader. Ze is dol op de mooie afbeeldingen op de stoffen en Judith droomt ervan later patroontekenaars te worden. Maar dan verkoopt haar vader de weverij en hij begint een bierbrouwerij. Judith vindt het vreselijk. Tot overmaat van ramp haalt hij haar ook nog van school om de boekhouding van zijn bedrijf te doen. Judith is wanhopig. Zal het haar ooit nog lukken om tekenares te worden?

Duik in de tijd van →

regenten en vorsten

NUR 283/282
www.zwijsen.nl

9 789048 739356